

τοτε ὡς θαυμαστής τοῦ Ταΐν. Ἡ μελέτη τοῦ μεγάλου κριτικοῦ τὸν ὠφέλησε πολὺ. Τὸν εἶχε πάντοτε πρόχειρον, τὸν μετεχειρίζετο δὲ ὅπως μεταχειρίζονται τὰ σφιγγοφόρα καταπότια.

Ὁ Ροΐδης ἦτο εὐφυῆς εἰς τὰς παρομοιώσεις του, δηκτικὸς εἰς τὰ πειράγματά του, δύσκολος εἰς κοσμητικὰ ἐπίθετα. Προσόντα ὅλα αὐτὰ ἐνὸς κριτικοῦ. Ἀλλὰ καὶ τὸ βάθος τῆς κριτικῆς δυνάμεως, ἡ βαθεῖα ἀντίληψις τοῦ ζητήματος δὲν τῷ ἦσαν ἄγνωστα. Ἦτο ἀνηπερέαστος ἀπὸ τὸ περιβάλλον, ἀπὸ τὰς προλήψεις. Δὲν ἐπειράθη βικίως, ὡς πειρῶνται τινὲς κερηκομῶντες, νὰ καταρρίψῃ βωμοὺς καὶ ἀνδριάντας, ἢ νὰ ὀργιάσῃ διὰ τῆς μελάνης ἐπὶ σεμνῶν τάφων. Ἦννῶναι νὰ ἐλέγχῃ καὶ νὰ περιορίζῃ τὰς φήμας μὲ ἓν μειδιάμα, μὲ μίαν ἐλαφρὰν εἰρωνείαν.

Ὁ Ροΐδης ἔγραψε καὶ διηγήματα. Δύναται νὰ ἰνομασθῇ μᾶλλον χρονικογράφος ἢ διηγηματογράφος. Τὰ «Συριανὰ διηγήματα» του ἠδύναντο νὰ ἰνομασθῶσι ζωολογικὰ διηγήματα (ἱστορία μιᾶς γάτας, ἱστορία ἐνὸς σκύλου.) Ἦτο διηγηματογράφος τῆς παλαιᾶς ἐποχῆς. Ἀρηγητῆς χαριτωμένος, ἀναμιγνύων ἀνέκδοτα δάνεια, ἱστορικὰς ἀφηγήσεις. Δὲν διακρίνονται τὰ διηγήματά του οὔτε διὰ τὴν ψυχολογίαν, οὔτε διὰ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ἐπεισοδίων. Εἶναι μᾶλλον ἀνεκδοτικὰ ἀναγιγνωσκόμενα διὰ τοῦτο οὐχὶ μεθ' ἡσσανος προσοχῆς.

Ἡ καλλιτεχνία τέλος δὲν τὸν ἀφῆκεν ἀδιάφορον. Μία κριτικὴ του δημοσιευθεῖσα ἐν τῇ "Ἐφημερίδι", διὰ τὴν πρώτην καλλιτεχνικὴν ἐκθεσιν τοῦ Ζαππείου μαρτυρεῖ ἔκτακτον σωφροσύνην γνώμης.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Ροΐδου θὰ μελετηθῇ ἀκόμη ἐπὶ μακρόν· ἀτυχῶς εἶναι διεσκοπισμένον καὶ θὰ μείνῃ, ἐὰν ὁ κ. Μαρασλῆς δὲν σπεύσῃ νὰ τιμῆσῃ τὴν ὀμώνυμον "Βιβλιοθήκην", περισυλλέγων τὰ ἔργα του, διότι ἐκτὸς τῆς "Παπίσσης", τῶν "Παρέργων", τῶν "Εἰδῶλων", ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι δυσεύρετα.

Οἱ γράψαντες νεκρολογίας ἔγραψαν προχείρως ὡς χρονογράφοι. Ἄλλος περιωρίσθη ἵνα μᾶς ἀναφέρῃ γνωστὰ ἄλλως τε ἀνέκδοτα τοῦ Ροΐδου ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἔχει ἐπὶ τέλους κάθε ἄνθρωπος ὅπως δῆποτε ἐξυπνος — ἄλλος μᾶς ἐχάρισε μίαν παλαιοτάτην συνέντευξίν του μὲ τὸν Διδάσκαλον διὰ νὰ περιαιτολογήσῃ, ἄλλος ἐφιλοσόφησε λυρικώτατα περὶ τῆς μετὰ θάνατον δόξης. Κανεὶς δὲν ἦτο παρσκευασμένος δι' ἓνα χαρακτηρισμὸν, ἀντάξιον τοῦ κριτικοῦ. Καὶ δὲν ἠξεύρη τις τί νὰ ὑποθέσῃ. Δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ γράψουν ἢ πρέπει νὰ ἀποθάνῃ τις διὰ νὰ τὸν ἀναγνώσουν;

Ὁ ἀεὶ βραδυπορῶν φιλοσοφικώτατα, οἰονεὶ μετὰ δέους, κατὰμονος πρεσβύτης, ὠδηγήθη μὲ τὴν αὐτὴν βραδύτητα εἰς τὸν οἰογενειακὸν τάφον. Καὶ ἐὰν τὴν στιγμὴν ἐκεῖνην ὅλοι οἱ ἄλλοι ὀφθαλμοὶ ἔβλεπον εἰς τὸ κάτωχρον καὶ κάτισχον — ὅπως ἦτο καὶ ἐν τῇ ζωῇ — πρόσωπόν του μίαν ἐκμηδένισιν, οἱ ἰδιεῖς μου διέρινον ἐν εἰρωνικώτατον μειδιάμα τὸ ὅποιον συνώψιζε τὴν πνευματικὴν του ὑπεροχὴν καὶ τὸ ὅποιον, ὅλον ἐν πλατυνόμηνον, ἀπηρῶντο πρὸς τοὺς ἐν τῇ ζωῇ ὑπολειπομένους, οὐχὶ ὡς χαιρετισμὸς, ἀλλ' ὡς οἶκτος.

ΔΙΚ.

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΑΣ

Ὁ καλλιτέχνης εἶνε ποιητής. Εἰς πᾶν θέμα πρέπει νὰ βλέπῃ μακρότερα ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν αἴσθησιν, ἢν πρέπει νὰ μειαδίῃ καὶ εἰς τοὺς θεατὰς.

C. Duran

Τὸ εἶναι τινὰ καλλιτέχνην, σημαίνει νὰ συνειθίξῃ οὐτις διὰ τοῦ ἐπαγγέλματός του εἰς τὴν αὐστηρὰν λογικὴν, νὰ εὐρίσκῃ τὸ πῶς καὶ τὸ διατί, νὰ ἀποδίδῃ τὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰ αἷτια. Τοῦτο εἶναι ἁρμονία μεταξὺ τῶν διαφόρων μερῶν, τοῦτο εἶναι ἡ ἐνότις τῆς ἐντυπώσεως, ἥτις προσδίδει τὴν χάριν εἰς τὰ μικρὰ ἀνικείμενα καὶ τὴν δύναμιν εἰς τὰ μεγάλα. Διὰ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ἁρμονίαν ταύτην, τὴν ἐνότητα, πρέπει νὰ βλέπωμεν καὶ νὰ αἰσθανώμεθα τὸ ὅλον εἰς ἕκαστον τμήμα τῆς εἰκότος. Ἄλλως τίποτε δὲν εἶναι εἰς τὴν θέσιν του. Ὅλα πρέπει νὰ εἶναι καλῶς τοποθετημένα. Εἰς τὸ παραμικρὸν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ ἡ ἔκφρασις. Ὁ θεατῆς πρέπει πανταχόθεν νὰ περιβάλλεται ἀπὸ μίαν ὁμοιογενῆ ἀτμοσφᾶραν.

Meissonnier

Εἰς τὴν γλυπτικὴν, ὅσον μεγαλώνει τὸ ἔργον, τόσον μεγαλώνουν καὶ τὰ ἐλαττώματά του, ἐνῶ τὰ προτερήματα μένουσιν τὰ αὐτὰ.

Σωχο:

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῦρ· ὅστις λέγει τὴν ἀλήθειαν φωτίζει καὶ καίει.

Selfert

Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀρέσῃς εἰς ὅλους μὲ τὰς πράξεις σου καὶ μὲ τὰ καλλιτεχνήματά σου. Εἶναι ἄσχημον πρᾶγμα νὰ ἀρέσῃ κανεὶς εἰς τοὺς πολλοὺς.

Σίλλερ

Ἡ ἀληθεσιτέρα ἐκδήλωσις τῆς Τέχνης εἶναι τὸ γυμνόν.

Μίς Δοῦγκαν

